

Η ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΟ ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ του Τ.Ε.Ι ΠΑΤΡΑΣ¹

Κορνάρου-Ζαγούρα, Σταυρούλα²

Η ΘΕΜΕΛΙΩΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ

Η πρώτη δεκαετία

Τον Φεβρουάριο του 1974, ξεκινά τη λειτουργία του το Τμήμα Κοινωνικών Λειτουργιών της Ανωτέρας Σχολής Παραϊατρικών Επαγγελματιών (ΑΣΠΕ) του Κέντρου Ανωτέρας Τεχνικής Εκπαιδεύσεως (ΚΑΤΕ) της Πάτρας.

Είκοσι νέοι και νέες ξεκινούν με αγωνίες και προσδοκίες την εκπαίδευσή τους σε ένα άγνωστο γι' αυτούς επάγγελμα, στο πλαίσιο ενός νέου εκπαιδευτικού θεσμού που το κράτος είχε θεσπίσει με το Ν.Δ. 652/1970. Για πρώτη φορά διενεργείται η εκπαίδευση Κοινωνικών Λειτουργών σε μια επαρχιακή πρωτεύουσα, μια πόλη με έντονη οικονομική και κοινωνική δραστηριότητα, ενώ παράλληλη είναι η έναρξη και του 2^{ου} ιδίου τμήματος στο ΚΑΤΕ Ηρακλείου. Μια πράγματι εκπαιδευτική πρόκληση. Η διάρκεια των σπουδών ορίζεται σε 3 έτη (6 εξάμηνα) και ένα εξάμηνο ελεγχόμενης πρακτικής άσκησης στο επάγγελμα ανά την Ελλάδα. Απαιτείται επίσης εκπόνηση πτυχιακής εργασίας.

Στην ίδια Σχολή ξεκινά συγχρόνως η λειτουργία του Τμήματος Αδελφών Νοσοκόμων, παράλληλα με την εμφάνιση της Ανωτέρας Σχολής Τεχνολόγων Μηχανικών (ΑΣΤΕΜ) και της Ανωτέρας Σχολής Στελεχών Επιχειρήσεων (ΑΣΣΕ). Μια πολύμορφη εκπαιδευτική κοινότητα αρχίζει να αναπτύσσεται, η οποία εξαπίας της ετερογένειας των ειδικοτήτων προκαλεί έξωθεν επιφυλάξεις, παρουσιάζει όμως το πλεονέκτημα να φέρνει σε επικοινωνία εκπαιδευτικούς διαφορετικής επιστημονικής προέλευσης και νέους/νέες με διαφορετικές επαγγελματικές κατευθύνσεις. Η προσέγγιση αυτή προετοιμάζει ανθρώπους να συνεργασθούν σε μια ενιαία κοινωνία εργαζομένων και πολιτών.

-
1. Προδημοσίευση από το υπό έκδοση βιβλίο της Σταματίνας Κ. Κοκκινάκη (επιμέλεια έκδοσης) *Η Εκπαίδευση των Κοινωνικών Λειτουργών στην Ελλάδα τον Εικοστό Αιώνα*. Το άρθρο αναφέρεται στα πρώτα 25 έτη λειτουργίας του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας, στο Τ.Ε.Ι Πάτρας.
  2. Η Σ. Κορνάρου – Ζαγούρα, B.Sc., DEA, είναι καθηγήτρια Κοινωνικής Εργασίας. Διετέλεσε Προϊσταμένη του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας, στο Τ.Ε.Ι Πάτρας.

Την περίοδο αυτή καθίσταται φανερή η ευνοϊκή διάθεση και οι δυνατότητες της πολιτείας να στεριώσει ο θεσμός της ανώτερης εκπαίδευσης παρά τις ποικίλες ελλείψεις στο ξεκίνημά του. Στο Τμήμα Κοινωνικών Λειτουργιών υπηρετεί αρχικά μόνο ένας μόνιμος καθηγητής Κοινωνιολογίας (συγχρόνως και Διευθυντής της Σχολής). Δύο έμπειρες και ευσυνείδητες επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί έχουν αποσπασθεί για την έναρξη της εκπαίδευσης των σπουδαστών και παρέχουν τις πρώτες γνώσεις των αρχών και της εφαρμογής της Κοινωνικής Εργασίας. Το Σεπτέμβριο του ίδιου έτους το Τμήμα ενισχύεται με μια έκτακτη καθηγήτρια Κοινωνικής Εργασίας στην οποία ανατίθεται η περαιτέρω οργάνωση και λειτουργία του τμήματος.

Σοβαρός αναπτύσσεται ο προβληματισμός αυτών των πρώτων εκπαιδευτικών αναφορικά με τη στήριξη του νέου θεσμού και τούτο σε σχέση με τη μέχρι τότε εκπαίδευση των Κοινωνικών Λειτουργών σε Σχολές ιδιωτικού δικαίου, οι οποίες λειτουργούσαν υπό την εποπτεία του Υπουργείου Κοινωνικών Υπηρεσιών και διέθεταν πείρα στην εκπαίδευση και αξιόλογους εκπαιδευτικούς με δεδομένη τη συμβολή τους στον θεσμό της Κοινωνικής Εργασίας. Άτυπες συνεργασίες συντελούν στη διαμόρφωση της πορείας. Παράγοντες όπως: i) η θεσμική ανάληψη της εκπαίδευσης των Κοινωνικών Λειτουργών από το κράτος και συγκεκριμένα από τον κύριο φορέα παιδείας, το Υπουργείο Παιδείας, ii) η αποκέντρωση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, iii) η δωρεάν εκπαίδευση και όλες οι σχετικές παροχές στους σπουδαστές αλλά και iv) οι διαφαινόμενες προοπτικές του νέου θεσμού των ΚΑΤΕ δρουν αποφασιστικά για την τελική ανάληψη από λίγους εκπαιδευτικούς της μεγάλης ευθύνης να θεμελιώσουν τη νέα εκπαιδευτική μονάδα. Ο σκεπτικισμός και η αμφιβολία υποχωρούν μπροστά στον ενθουσιασμό και το ζήλο που γεννά η πρωτοβουλία και η κοινή προσπάθεια για τη δημιουργία του νέου εκπαιδευτικού πυρήνα.

Στα χρόνια που ακολουθούν το Τμήμα εξελίσσεται συνεχώς μέσα σε ένα θετικό κλίμα συνεργασίας και αποδοχής από τη διοίκηση. Απαιτείται, ωστόσο, συνεχής προσπάθεια προκειμένου να κατανοήσει ένα τεχνοκρατικό περιβάλλον τις ιδιομορφίες στην εκπαίδευση της εφαρμοσμένης κοινωνικής επιστήμης της Κοινωνικής Εργασίας. Οι προσπάθειες είναι πολυδιάστατες. Το προσωπικό ενισχύθηκε άμεσα από μέλη του Πανεπιστημίου Πατρών, σε έκτακτη βάση. Συγχρόνως, σειρά αξιόλογων εκπαιδευτικών της ειδικότητας διδάσκουν καλούμενοι ως επισκέπτες από την Αθήνα ή το εξωτερικό.

Από τις πρώτες αλλαγές που γίνονται είναι η άτυπη τροποποίηση του προγράμματος σπουδών παράλληλα με την προώθηση και της τυπικής αλλαγής του. Κι ενώ το αρχικό πρόγραμμα είχε προσανατολισμό Ιατρικής Κοινωνικής Εργασίας, οι αλλαγές στοχεύουν σε ένα πολυδύναμο πρόγραμμα εκπαίδευσης "Κοινωνικών Λειτουργών Βάσης".

Ένα άλλο ζήτημα που επιχειρείται να αντιμετωπισθεί, χωρίς όμως επιτυχία, είναι ο τρόπος εισαγωγής των σπουδαστών στο Τμήμα. Γίνονται ενέργειες ώστε σπουδαστές που δεν επιθυμούν, ή κρίνεται ότι δεν μπορούν, να συνεχίσουν τις σπουδές τους ως κοινωνικοί λειτουργοί να μεταγράφονται σε συναφείς ειδικότητες. Το θέμα όμως προσκρούει σε ανυπέρβλητες δυσκολίες του συστήματος εισαγωγής των σπουδαστών από το ΥΠΕΠΘ.

Η εφαρμογή της πρακτικής άσκησης (εργαστηρίων) των σπουδαστών αντιμετωπίζει δυσκολίες λόγω του μικρού αριθμού των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών στην πόλη. Έτσι το Τμήμα οδηγείται στην καθιέρωση ενός μοντέλου πρακτικής άσκησης σε χώρους όπου δεν υπάρχουν επαγγελματίες, αλλά όπου το πλαίσιο προσφέρεται για την εφαρμογή της κοινωνικής εργασίας. Αυτή η πρωτοτυπία μακροπρόθεσμα απεδείχθη ευεργετική διότι ανέδειξε την αναγκαιότητα παρουσίας κοινωνικών λειτουργών και στη συνέχεια προσελήφθησαν επαγγελματίες. Το 1976 ξεκίνησε με θετικά αποτελέσματα η πρακτική άσκηση των σπουδαστών/τριών στη δημοτική και μέση εκπαίδευση (ανακοίνωση στο 2° Πανελλήνιο Συνέδριο Κοινωνικών Λειτουργών, 1978, "Η Κοινωνική Εργασία σε Σχολικά Πλαίσια"), όπου και καθιερώνεται (ανακοίνωση στο 4° Πανελλήνιο Συνέδριο Κοινωνικών Λειτουργών, 1989, "Σχολική Κοινωνική Εργασία: Θεωρία και Πράξη"). Παράλληλα, το Τμήμα αναπτύσσει σχέσεις με τοπικούς φορείς και κοινότητες της περιοχής για παρεμβάσεις που καλύπτουν εκπαιδευτικές και κοινωνικές ανάγκες. Αποτέλεσμα αυτών είναι να διατυπώνονται αιτήματα από σχολεία, συλλόγους κ.ά. για την επέκταση της εκπαιδευτικής δράσης του Τμήματος σ' αυτά. Έτσι καθιερώνονται προγράμματα κοινωνικής δράσης, τα οποία λειτουργούν μέχρι σήμερα.

Την περίοδο αυτή η παρουσία των σπουδαστών είναι δυναμική με έντονες διεκδικήσεις για την κατοχύρωση του status του Τμήματος. Χαρακτηριστικά αναφέρεται η πρώτη "κατάληψη της αυλής" μπροστά στη διοίκηση του ΚΑΤΕ από τους σπουδαστές με αποτέλεσμα το διορισμό των τριών πρώτων μόνιμων εκπαιδευτικών ειδικότητας Κοινωνικής Εργασίας το 1976. Μια μεταγενέστερη κατάληψη, που προέβαλε ως αίτημα την προαγωγή των σπουδαστών στην πρακτική άσκηση βάσει των παρουσιών τους και όχι απαραίτητα της αξιολόγησής τους, δε δικαιώθηκε αφού ασφαλώς υποβάθμιζε το επίπεδο σπουδών. Μέσα από τις διαφωνίες αλλά και τον εποικοδομητικό διάλογο εκπαιδευτικοί και σπουδαστές/τριες στεριώνουν το Τμήμα, αφομοιώνονται οι επιστημονικές γνώσεις και δεξιότητες της κοινωνικής εργασίας και καλλιεργούνται οι ανθρώπινες αξίες. Το 1977 αποφοιτούν οι πρώτοι κοινωνικοί λειτουργοί του Τμήματος, εκ των οποίων 8 νέες και 11 νέοι. Σήμερα αυτοί οι πρώτοι απόφοιτοι του Τμήματος της Πάτρας, πολλοί από τους οποίους έχουν μετεκπαιδευτεί, κατέχουν σημαντικές θέσεις στον επαγγελματικό, εκπαιδευτικό και συνδικαλιστικό χώρο. (Βλέπε παράρτημα Α.)

Εν τω μεταξύ, ορισμένες θεσμικές αλλαγές συμβαίνουν. Με το Ν. 576/'77 τα ΚΑΤΕ εξελίσσονται σε Κέντρα Ανωτέρας Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (ΚΑΤΕΕ) ενώ ρυθμίζονται διαρθρωτικά και διοικητικά θέματα και αυξάνονται τα εκπαιδευτικά Κέντρα. Επίσης προκύπτει η μετονομασία σε: Ανώτερη Σχολή Στελεχών Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας (ΑΣΣΥΚΠ) του ΚΑΤΕΕ.

Στο Τμήμα το εκπαιδευτικό σώμα ενισχύεται με προσλήψεις τόσο μονίμων όσο και έκτακτων διδασκόντων της ειδικότητας και των μαθημάτων υποδομής. Βαθμιαία αλλά σταθερά κατακτάται η εμπιστοσύνη των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών της Πάτρας οι οποίοι προσφέρουν τις υπηρεσίες τους για την πρακτική άσκηση των σπουδαστών, ενώ οι πλέον έμπειροι εργάζονται μερικώς στο Τμήμα ως επόπτες της άσκησης αυτής.

Τον Ιανουάριο του 1979 με το Π.Δ. 60, καθορίζεται νέο, ενιαίο ωρολόγιο και αναλυτικό πρόγραμμα εκπαίδευσης των κοινωνικών λειτουργών των ΑΣΣΥΠΚ, ΚΑΤΕΕ και των Ανωτέρων Σχολών Κοινωνικής Εργασίας, αρμοδιότητας του Υπουργείου Κοινωνικών Υπηρεσιών. Έτσι η σύμπλευση της κρατικής και ιδιωτικής εκπαίδευσης έχει πραγματοποιηθεί. Εν τω μεταξύ, με το Π.Δ. 239/'78 έχει δοθεί η δυνατότητα στους απόφοιτους κοινωνικούς λειτουργούς των ΚΑΤΕΕ να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους στην Πάντειο Ανωτάτη Σχολή Πολιτικών Επιστημών χωρίς ή μετά από κατατακτήριες εξετάσεις.

Οι συνεχείς προσπάθειες καρποφορούν. Οι σπουδαστές/στριες αποτελούν τους καλύτερους πρεσβευτές της εκπαίδευσης. Στην εσωτερική κοινότητα του ΚΑΤΕΕ οι σπουδαστές/στριες κοινωνικοί λειτουργοί αποτελούν μια διαφορετική διάσταση στην εκπαίδευση, είναι οι εκπρόσωποι των ανθρωπιστικών επιστημών και τυγχάνουν αυτής της αναγνώρισης από τα άλλα τμήματα. Εκτός του ΚΑΤΕΕ, ο θεσμός της πρωτοποριακής "άσκησης στο επάγγελμα" δίδει την ευκαιρία στους σπουδαστές να εφαρμόσουν την εκπαίδευση στην πράξη αλλά και να απολαμβάνουν τη θετική εκτίμηση των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών ανά την Ελλάδα. Η "άσκηση στο επάγγελμα" αποτελεί το 7^ο εξάμηνο εκπαίδευσης των κοινωνικών λειτουργών πριν από τη λήψη του πτυχίου, λαμβάνει χώρα σε οργανωμένες κοινωνικές υπηρεσίες υπό την επίβλεψη επαγγελματιών της ειδικότητας και αξιολογείται. Κατά τη διεξαγωγή αυτής της άσκησης υπάρχει επικοινωνία με το Τμήμα και μερικές φορές ασκείται και εποπτεία από αυτό. Οι αξιολογήσεις και τα μηνύματα που φθάνουν στην Πάτρα από τους συναδέλφους της χώρας είναι κατά κανόνα πολύ θετικά και αποτελούν κίνητρο για την εξέλιξη του Τμήματος.

Κατά την έναρξη του ακαδημαϊκού έτους 1979-80 αρχίζει η παιδαγωγική μετεκπαίδευση όλων των καθηγητών των ΚΑΤΕΕ στην Αγγλία, υπό την ευθύνη της UNESCO. Στη μετεκπαίδευση συμμετέχει η Προϊσταμένη του Τμήματος Κοινωνικών Λειτουργιών Πάτρας επί τρίμηνο.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι οι παροχές στους εκπαιδευτικούς και στους σπουδαστές της εκπαίδευσης είναι άνετες. Οι κτιριακές εγκαταστάσεις του ΚΑΤΕΕ μέσα σε ένα πανέμορφο αγρόκτημα αποτελούν ευνοϊκό περιβάλλον για εκπαίδευση, η δε υλικοτεχνική υποδομή αυξάνεται συνεχώς καλύπτοντας τα αιτήματα των υπευθύνων εκπαίδευσης. Επίσης, ευκαιρίες και δυνατότητες παρέχονται στους σπουδαστές για ενδιαφέρουσες εκπαιδευτικές δραστηριότητες και εξορμήσεις ανά την Ελλάδα ακόμη και στο εξωτερικό. Ενδεικτικά αναφέρεται ένα διήμερο σεμινάριο που οργάνωσαν στο Δημοτικό Θέατρο της πόλης οι τελειόφοιτοι σπουδαστές τον Μάιο 1981, για το Διεθνές Έτος Αναπήρων, με θετική προβολή στο τοπικό Τύπο. Ιδιαίτερα όμως απολαμβάνουν όλα τα μέλη του Τμήματος τις εκπαιδευτικές εκδρομές που παράλληλα με τη μάθηση αναπτύσσουν τις σχέσεις μεταξύ τους αναδεικνύοντας νέα στοιχεία της προσωπικότητας του κάθε ατόμου. Μια από τις πάντα επιτυχημένες εκδρομές ήταν και εκείνη στην Κρήτη, τον Ιούνιο του 1981, κοινή των δυο τμημάτων της Σχολής. Στο ΚΑΤΕΕ Ηρακλείου έγιναν συνεργασίες με τα αντίστοιχα Τμήματα, ενώ εκπαιδευτικοί και σπουδαστές έτυχαν της χαρακτηριστικής φιλοξενίας των Κρητών από τους συναδέλφους τους. Επισημαίνεται η θετική πάντοτε συνεργασία των δύο τμημάτων Κοινωνικών Λειτουργιών.

Μια επιτροπή για την ανανέωση του εκπαιδευτικού προγράμματος λειτουργεί, το 1982, με εκπροσώπους των δύο Τμημάτων Κοινωνικών Λειτουργιών ΚΑΤΕΕ, των τριών Σχολών του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας και εκπροσώπων των δύο αρμοδίων υπουργείων και του ΣΚΛΕ. Ένα ανανεωμένο κοινό, αναλυτικό και ωρολόγιο πρόγραμμα εκπαίδευσης παράγεται το οποίο και εφαρμόζεται αμέσως (ΥΑ Ε5/1840, ΦΕΚ 257/1985).

Καθ' όλα αυτά τα χρόνια λειτουργίας του το Τμήμα Κοινωνικών Λειτουργιών της Πάτρας παρακολουθεί και συμμετέχει, ανάλογα με τις δυνατότητές του, στα ευρύτερα θέματα που απασχολούν τον κλάδο. Κοινός στόχος ήταν η ένταξη στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Οι εκπαιδευτικοί του ΚΑΤΕΕ, όπου η κρατική ανώτερα εκπαίδευση έχει πετυχημένα εδραιωθεί, θεωρούσαν την εξέλιξη στην ανωτάτη βαθμίδα λιγότερο δύσκολη. Με αυτό το σκοπό συμμετείχαν τόσο στις οργανωμένες ενέργειες για την επίτευξή της, όσο και σε επιτροπές για την προώθηση του θέματος. Μεταξύ άλλων, αναφέρεται η αποστολή υπομνήματος αργότερα, το 1988, στον Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων με θέμα: «Ίδρυση Πανεπιστημιακής Σχολής Κοινωνικής Εργασίας», το οποίο επισυνάπτεται στο παράρτημα Β. Το ίδιο διάστημα (1988-89), μια δυναμική και συντονισμένη προσπάθεια του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας Πάτρας και του ΣΚΛΕ έλαβε χώρα

προς το Πανεπιστήμιο της Πάτρας, αλλά δεν ευδοκίμησε παρά τη θετική στάση πολλών μελών της Συγκλήτου.

Εν τω μεταξύ, το σπουδαστικό κίνημα βρίσκεται σε έντονη δραστηριότητα στηρίζοντας τις πολιτικές εξελίξεις στη χώρα. Οι σπουδαστές –έτσι και αυτοί του Τμήματος Κοινωνικών Λειτουργιών– αναζητούν να προσδώσουν νέο περιεχόμενο στον κοινωνικό ρόλο της παιδείας και διεκδικούν μεγαλύτερη συμμετοχή στις διαδικασίες. Σε αρκετά σημεία οι θέσεις και τα επιχειρήματα συμπλέουν με εκείνα του διδακτικού προσωπικού.

Δέκα χρόνια μετά την έναρξη λειτουργίας της Ανωτέρας Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, μια θεσμική τομή επιχειρείται. Η σελίδα των ΚΑΤΕ / ΚΑΤΕΕ στην παιδεία κλείνει. Με το τέλος αυτής της περιόδου, το Τμήμα Κοινωνικών Λειτουργιών παραδίδει στο χώρο της Κοινωνικής Εργασίας 400 νέους καταρτισμένους και ευαισθητοποιημένους επαγγελματίες: 58 άνδρες και 342 γυναίκες (έως και το 1985 που έληξε η μεταβατική περίοδος). Ένας μικρός αριθμός από αυτούς συνέχισε μεταπτυχιακές σπουδές, ελάχιστοι έχουν μεταπηδήσει σε άλλες ειδικότητες (ψυχολογία – παιδαγωγικά) ενώ μεγάλος αριθμός αποφοίτων συνέχισε σπουδές στην ΠΑΣΠΕ. Μια έρευνα βρίσκεται σε εξέλιξη σήμερα –με την ευθύνη της συγγραφέως του άρθρου– που στοχεύει να ενημερώσει για την εκπαιδευτική και επαγγελματική αποκατάσταση των αποφοίτων του Τμήματος από το 1977 έως σήμερα.

Η πρώτη 10ετία του Τμήματος Κοινωνικών Λειτουργιών Πάτρας υλοποιεί έξοχα την πεποίθηση ότι η εκπαίδευση της Κοινωνικής Εργασίας είναι αναγκαία και μάλιστα με τη μορφή δικαιώματος αφού αυτή πλέον παρέχεται υπεύθυνα και δωρεάν από το κράτος. Τούτο γίνεται φανερό στις διαδικασίες, στο περιεχόμενο και τη διάσταση των σπουδών ενώ καλλιεργείται η αισιοδοξία για το παρόν και το μέλλον του κλάδου. Τούτο είναι ζωντανό στο ζήλο και τη θέρμη των διδασκόντων και στη συμμετοχικότητα των σπουδαστών. Η εκπαιδευτική διαδικασία γίνεται πραγματική μύηση στις ανθρώπινες αξίες που είναι ταυτόσημες με τη δεοντολογία του επαγγέλματος, ενώ η δυναμικότητα ενώνει διδάσκοντες και διδασκόμενους στην κοινή πορεία για την πραγμάτωση των στόχων της παιδείας.

Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ

Περίοδος 1984 - 2000

Η ίδρυση των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων προάγει τον θεσμό των ΚΑΤΕΕ σε φορέα Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η αλλαγή αυτή –αίτημα των καιρών– στοχεύει τόσο στην εκπαιδευτική

αναβάθμιση όσο και στη δημιουργία μιας αυτοδιοικούμενης και σύγχρονης εκπαιδευτικής κοινότητας. Επιζητώντας να εφαρμοσθούν δομές ανάλογες με εκείνες των Πανεπιστημίων, τα ΤΕΙ δημιουργούνται πάνω σε νέα διοικητική και εκπαιδευτική βάση.

Το ίδιο το κείμενο του ιδρυτικού νόμου 1404/1983 αποδίδει τον εκπαιδευτικό και ιδεολογικό τους προσανατολισμό:

"α) Να παρέχουν θεωρητική και πρακτική εκπαίδευση, επαρκή για την εφαρμογή επιστημονικών τεχνολογικών, καλλιτεχνικών ή άλλων γνώσεων και δεξιοτήτων στο επάγγελμα και

β) Να συμβάλλουν στη δημιουργία υπεύθυνων πολιτών, ικανών να συνεισφέρουν ως στελέχη εφαρμογής στα πλαίσια του δημοκρατικού προγραμματισμού, στην οικονομική και πολιτική ανάπτυξη της χώρας."...

Σοβαρές θεσμικές αλλαγές συμβαίνουν το 1984, στις οποίες εκπαιδευτικοί και σπουδαστές προσπαθούν να προσαρμοσθούν. Στο σύνολό του ο εκπαιδευτικός φορέας διέρχεται κρίση στην οποία όλοι συμμετέχουν και για την εξέλιξη της οποίας είναι όλοι συνυπεύθυνοι. Ένας νέος κανονισμός σπουδών εφαρμόζεται (Π.Δ. 489/'84) του οποίου τα βασικά χαρακτηριστικά είναι : *"η συλλογικότητα στη λήψη των αποφάσεων για το περιεχόμενο σπουδών, την εκπαιδευτική διαδικασία και τον τρόπο αξιολόγησης των σπουδαστών και η δυνατότητα που παρέχεται στο σπουδαστή να καθορίσει το δικό του πρόγραμμα και ρυθμό στις σπουδές του ανάλογα με τις επιθυμίες και τις δυνατότητές του".*

Ο φιλελευθερισμός και η δημοκρατικότητα που αποπνέουν οι διατάξεις δημιουργούν τη βεβαιότητα για ισότιμες και αξιοκρατικές διαδικασίες στην υπηρεσία της παιδείας, του πολιτισμού, της προαγωγής της κριτικής σκέψης και του προβληματισμού. Ωστόσο, τα νεοσύστατα όργανα αποδεικνύονται συχνά ανώριμα στην ορθολογική διαχείριση της εξουσίας τους. Τούτο αποβαίνει καθοριστικό για την εξέλιξη της πορείας των νέων τμημάτων όπου οι πολύμορφες αλλαγές δεν επέφεραν απαραίτητα και την ουσιαστική αναβάθμιση.

Το μετονομασθέν Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας Πάτρας της Σχολής Επαγγελματίων Υγείας και Πρόνοιας (ΣΕΥΠ) συμμετέχει στους έντονους αυτούς ρυθμούς ευελπιστώντας στη θετική εξέλιξη. Το προηγούμενο μόνιμο εκπαιδευτικό προσωπικό, που εντάσσεται αυτή την περίοδο στο Τμήμα, αποτελείται από 3 Καθηγητές-Επικουρους Καθηγητές Κοινωνικής Εργασίας και 6 μέλη της προσωρινής βαθμίδας Επιμελητών Κοινωνικής Εργασίας. Αυτοί συμπληρώνονται από 15 περίπου έκτακτους εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων, τόσο κοινωνικούς λειτουργούς όσο και άλλες

ειδικότητες. Εξ αυτών, 5 μέλη εντάσσονται άμεσα στο Τμήμα (στη βαθμίδα Καθηγητή Εφαρμογών ή Επιμελητών).

Το Τμήμα συνεχίζει να δέχεται 50 σπουδαστές ανά εξάμηνο φοίτησης (χειμερινό και εαρινό) και η διάρκεια σπουδών παραμένει ως είχε: έξι διδακτικά εξάμηνα, ένα εξάμηνο (7^ο) πρακτικής άσκησης στο επάγγελμα και εκπόνηση πτυχιακής εργασίας για τη λήψη του πτυχίου.

Με τη λειτουργία του ΤΕΙ προβλέπονται εξελίξεις και στα περιγράμματα σπουδών. Ωστόσο, επειδή το Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας έχει πρόσφατα τροποποιήσει το πρόγραμμα σπουδών του (ΥΑ Ε5/1840/1985, ΦΕΚ 257/8-5-’85,τ.2), τούτο δεν αναμορφώνεται περαιτέρω. Πρέπει εξάλλου να τονισθεί ότι έως σήμερα, παρά τις επανειλημμένες προσπάθειες που έχουν γίνει, επίσημη αλλαγή του προγράμματος σπουδών δεν έχει πραγματοποιηθεί. Σχετικά με το θέμα, έχουν γίνει μεταθέσεις μαθημάτων στα εξάμηνα και προσθήκη 12 προαιρετικών μαθημάτων, από τα οποία κάθε σπουδαστής επιλέγει έξι. Επίσης έχει θεσμοθετηθεί και η προσθήκη 8^{ου} εξαμήνου σπουδών (Π.Δ. 227/1995) το οποίο ακόμη δεν λειτουργεί.

Η αποχή αυτή από τη δημιουργία ενός σύγχρονου πολυδιάστατου προγράμματος σπουδών δεν πρέπει να ερμηνευθεί αποκλειστικά ως ανικανότητα, αδιαφορία ή αμέλεια εκ μέρους των αρμοδίων οργάνων. Αντανakλά στην πραγματικότητα ένα επιστημολογικής φύσης ζήτημα της Κοινωνικής Εργασίας ως κλάδου και επιστήμης και αφορά τη θέση που κατέχει ανάμεσα στις ανθρωπιστικές και κοινωνικές επιστήμες και το ρόλο που καλείται να διαδραματίσει στην υπηρεσία του κοινωνικού συνόλου. Η εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών (περιεχόμενο και μέθοδος) συνδέεται άμεσα με ζητήματα όπως: η αποδέσμευση ή όχι του συστήματος παραγωγής επιστημόνων από το σύστημα κατανομής θέσεων εργασίας στο χώρο της υγείας και των κοινωνικών υπηρεσιών και συνακόλουθα τη σύγχρονη θέση του κοινωνικού λειτουργού ανάμεσα στις άλλες ειδικότητες κ.ά.

Μια σημαντική αλλαγή που σηματοδοτεί την εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών πανελλαδικά είναι η ενσωμάτωση των τριών Σχολών Κοινωνικής Εργασίας, αρμοδιότητας Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας, στο ΤΕΙ Αθηνών, το 1984 (Π.Δ. 462). Το γεγονός αυτό ενοποιεί την εκπαίδευση των Κοινωνικών Λειτουργών αν και η παρεχόμενη παιδεία διαφοροποιείται ποικιλότροπα. Το Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας Πάτρας διευρύνει τη θετική συνεργασία του και με το νεοσύστατο Τμήμα των Αθηνών το οποίο διαθέτοντας πεπειραμένο εκπαιδευτικό προσωπικό υψηλού επιπέδου ενισχύει κατά καιρούς και τα περιφερειακά Τμήματα. Η συνεργασία του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας Πάτρας με τα άλλα δύο Τμήματα έχει υπάρξει γενικά θετική, με περιόδους μεγαλύτερης ή μικρότερης επικοινωνίας ανάλογα με τα άτομα που προΐστανται σ' αυτό της Πάτρας.

Την περίοδο που ακολουθεί έως και σήμερα το Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας έχει κάνει προσπάθειες για την εξέλιξή του προς διάφορες κατευθύνσεις. Υπάρχει συνεχής μέριμνα για την αύξηση και εξέλιξη του εκπαιδευτικού προσωπικού δεδομένου ότι από το νόμο παρέχονται οι σχετικές δυνατότητες. Αν και αξιόλογοι εκπαιδευτικοί διορίστηκαν ή προσέφεραν υπηρεσίες ως έκτακτοι, η παραμονή τους στο Τμήμα της Πάτρας δεν εδραιώθηκε. Ορισμένοι μετακινήθηκαν στο ΤΕΙ Αθηνών ή σε Πανεπιστήμια της χώρας. Ωστόσο η προσφορά τους κατά το διάστημα που λειτούργησαν στο Τμήμα υπήρξε σημαντική. Περισσότερο σημαντικά για το κύρος της Κοινωνικής Εργασίας έχουν υπάρξει τα αποτελέσματα οσάκις καθηγητές της ειδικότητας Κοινωνικής Εργασίας ασκούν έργο Προϊσταμένου ή Διευθυντή Σχολής.

Το 1988 και με στόχο την εξέλιξη του εκπαιδευτικού προσωπικού, οργανώνεται από το Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας 9μηνιο Επιμορφωτικό Σεμινάριο το οποίο παρακολουθούν οκτώ μέλη (κοινωνικοί λειτουργοί) της προσωρινής βαθμίδας επιμελητών. Συγχρόνως δύο άλλα μέλη (κοινωνικοί λειτουργοί) μετεκπαιδεύονται στην αλλοδαπή. Έκτοτε και μέχρι σήμερα εκπαιδευτικοί της ειδικότητας Κοινωνικής Εργασίας –και μόνο– συμμετέχουν σε εκπαιδευτικά προγράμματα εντός και εκτός της Ελλάδας, είναι εισηγητές θεμάτων ή συμμετέχουν σε συνέδρια της ειδικότητας, οργανώνουν ή συμμετέχουν σε ερευνητικά προγράμματα και ασχολούνται με επιστημονικές δραστηριότητες που ανταποκρίνονται στο αντικείμενο της κοινωνικής εργασίας. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι από το ΤΕΙ παρέχονται οι δυνατότητες για τη συμμετοχή όλων των εκπαιδευτικών σε ανάλογες δραστηριότητες.

Σήμερα στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της Πάτρας εργάζονται μόνιμα και με αποκλειστική απασχόληση, εκπαιδευτικοί της ειδικότητας Κοινωνικής Εργασίας: τρεις (3) καθηγητές/τριες, μια (1) επίκουρη καθηγήτρια και δέκα (10) καθηγήτριες εφαρμογών. Επίσης, ένας (1) καθηγητής Ψυχολογίας και ένας (1) επίκουρος καθηγητής Κοινωνιολογίας.

Είναι ανάγκη να τονισθεί ότι το εκπαιδευτικό προσωπικό του τμήματος παραμένει δυστυχώς ολιγάριθμο και κυρίως αναφορικά με τις υψηλότερες βαθμίδες στην ειδικότητα της Κοινωνικής Εργασίας. Το γεγονός αυτό είναι καθοριστικής σημασίας για την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης.

Οι εκπαιδευτικές ανάγκες συμπληρώνονται με 24 έκτακτους εκπαιδευτικούς, διαφόρων ειδικοτήτων και όλων των βαθμίδων. Επίσης, ελάχιστες φορές το τμήμα ενισχύθηκε από Επισκέπτες Καθηγητές, όπως προβλέπεται από το Νόμο, από την Ελλάδα και το εξωτερικό.

Ο τομέας της Εργαστηριακής Πρακτικής Άσκησης (ΕΠΑ) συνεχίζει να αποτελεί ένα πεδίο προβληματισμού και πειραματισμού. Οι δυσχέρειες προκύπτουν πάντα από την έλλειψη ικανού αριθμού επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών στις κοινωνικές υπηρεσίες της πόλης ή ακόμη λόγω έλλειψης κοινωνικής υπηρεσίας σε τομείς στους οποίους θεωρείται απαραίτητη. Με στόχο τη βελτίωση της ΕΠΑ, το 1989, δημιουργούνται από το Τμήμα τα Κέντρα Πρακτικής Άσκησης σε φορείς όπου είναι δυνατόν να αναπτυχθούν δραστηριότητες κατάλληλου αντικειμένου. Σύμφωνα με αυτό το μοντέλο, ένας αριθμός περίπου 12 σπουδαστών, με τη συνεχή παρουσία ενός Επόπτη Κοινωνικού Λειτουργού δημιουργούν έναν πυρήνα εφαρμογής Κοινωνικής Εργασίας καλύπτοντας κοινωνικές ανάγκες του φορέα υποδοχής (π.χ. μιας κοινότητας, ενός ιδρύματος). Ο θεσμός του κέντρου Π.Α. έχει γνωρίσει μερική επιτυχία, κυρίως εκεί όπου εφαρμόζεται η μέθοδος της Κοινωνικής Εργασίας με Κοινότητα. Τα άλλα Κέντρα Π.Α. έχουν συρρικνωθεί συνεχίζοντας με την άσκηση μικρότερου αριθμού σπουδαστών.

Εν τούτοις, παρά τις πραγματικές δυσκολίες, ο τομέας της Ε.Π.Α. έχει να επιδείξει ενδιαφέροντα και αξιόλογα αποτελέσματα. Σταχυολογώντας μερικά από αυτά, επισημαίνονται:

- Η δημιουργία Κοινωνικής Υπηρεσίας στο Δήμο Πατρέων με την ευθύνη του Τμήματος (επόπτης και σπουδαστών) όπου ανεπύχθησαν πολλαπλές δραστηριότητες.
- Η παρουσία των σπουδαστών/τριών κοινωνικών λειτουργών σε Αστυνομικά Τμήματα της πόλης.
- Η συμβολή των σπουδαστών/τριών σε οργανωμένα προγράμματα πρόληψης από τις εξαρτησιογόνες ουσίες.
- Η συμμετοχή και συμβολή των σπουδαστών/τριών σε αρκετά κοινοτικά προγράμματα υποβαθμισμένων ή αγροτικών κοινοτήτων της ευρύτερης περιοχής της Αχαΐας.
- Η ανάπτυξη της Σχολικής Κοινωνικής Εργασίας, στην οποία το Τμήμα της Πάτρας έχει πρωτοπορήσει.

Είναι ενδιαφέρον να επισημανθεί ότι ένας αριθμός πτυχιακών εργασιών, κατά τα τελευταία χρόνια, αναφέρεται σε θέματα (ατομικά ή κοινωνικά προβλήματα) που αντλούνται από την Ε.Π.Α. Οι παρουσιάσεις των πτυχιακών εργασιών γίνονται δημόσια και αρκετές από αυτές πραγματεύονται πρωτότυπα ζητήματα. Συνήθως η παρουσίαση της πτυχιακής εργασίας σηματοδοτεί και την αποφοίτηση. Από την έναρξη λειτουργίας του ΤΕΙ μέχρι το τέλος του 1997 έχουν αποφοιτήσει 701 νέοι και νέες κοινωνικοί λειτουργοί, εκ των οποίων 75 άνδρες και 626 γυναίκες.

Το Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας συμμετέχει ενεργά στα προγράμματα κινητικότητας σπουδαστών των Τριποβάθμιων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μέσω των προγραμμάτων SOCRATES (πρώην ERASMUS) οι σπουδαστές δύνανται να πραγματοποιήσουν την δμνηνη άσκηση

στο επάγγελμα σε εκπαιδευτικά ιδρύματα ευρωπαϊκών χωρών. Μετά το 1992 έως σήμερα αξιοποιούν αυτή τη δυνατότητα 2-3 σπουδαστές ανά εξάμηνο. Στο πλαίσιο των ιδίων προγραμμάτων, το Τμήμα φιλοξενεί σπουδαστές από αντίστοιχα ευρωπαϊκά ιδρύματα. Εξ άλλου στην αρχή της λειτουργίας του βρίσκεται και το πρόγραμμα: Ευρωπαϊκό Σύστημα Μεταφοράς Ακαδημαϊκών Μονάδων (ECTS).

Το πρόγραμμα σχετικά με την κινητικότητα των σπουδαστών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας έχει θετικά αποτελέσματα και κυρίως προοπτικές. Οι διαδικασίες αυτές κινητοποιούν κάποιους από τους αποφοίτους να συνεχίζουν μεταπτυχιακές σπουδές στην Κοινωνική Εργασία σε Ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια. Από το σύνολο αποφοίτων του Τμήματος (ΚΑΤΕΕ/ΤΕΙ), έχουν ολοκληρώσει 15 άτομα μεταπτυχιακές σπουδές επιπέδου MSc και 2 (απόφοιτες) Ph.D. Σχετικά με την αναγνώριση από την πολιτεία των μεταπτυχιακών τίτλων στην Κοινωνική Εργασία (χρόνιο πρόβλημα λόγω έλλειψης βασικού πανεπιστημιακού τίτλου), το θέμα αναμένεται να ρυθμιστεί πλέον μετά την κατάθεση σχετικής τροποποίησης του νόμου.

Στο πλαίσιο των προγραμμάτων SOCRATES (πρώην ERASMUS) γίνονται βραχύχρονες ανταλλαγές εκπαιδευτικών μεταξύ του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας και αντιστοίχων ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

Με πρωτοβουλία του Τμήματος, από το 1991, λειτουργεί με επιτυχία το Πρότυπο Εργαστήριο Προσχολικής Αγωγής, ένας πρότυπος Παιδικός Σταθμός του οποίου τη διοικητική και παιδαγωγική ευθύνη έχει το Τμήμα Κ.Ε. Σ' αυτόν φιλοξενούνται παιδιά εργαζομένων και σπουδαστών του ΤΕΙ ενώ παράλληλα αποτελεί πλαίσιο πρακτικής άσκησης σπουδαστών/στριών. Η πρόσχαρη παρουσία των νηπίων δίπλα στα γραφεία εκπαιδευτικών και μέσα στον κήπο προσθέτει ένα διαφορετικό τόνο στην εκπαιδευτική κοινότητα.

Σημαντική εξέλιξη της Σχολής Στελεχών Υγείας και Πρόνοιας αποτέλεσε η ίδρυση ενός τρίτου Τμήματος, της Λογοθεραπείας, το 1996, το οποίο κάλυψε σοβαρή ανάγκη σ' αυτό τον τομέα εφ' όσον ήταν τότε το μοναδικό στη χώρα.

Είναι σκόπιμο να αναφερθεί ότι το Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας από την ίδρυσή του έως σήμερα καλλιεργεί μια αμφίδρομη σχέση με την τοπική κοινότητα. Τούτο διαφαίνεται και από τις δράσεις που αναπτύσσονται στο πλαίσιο της εργαστηριακής πρακτικής άσκησης, όπως προαναφέρθηκε. Επιπλέον, ορισμένοι από τους εκπαιδευτικούς, κυρίως της ειδικότητας Κοινωνικής Εργασίας, συμμετέχουν συχνά σε παρεμβάσεις τόσο για την αντιμετώπιση συγκεκριμένων τοπικών προβλημάτων όσο και για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής. Η ανταπόκριση από την τοπική κοινότητα είναι θετική. Ενδεικτικά αναφέρονται η συμμετοχή εκπαιδευτικών Κοινωνικών Λειτουργών σε πολλά Διοικητικά Συμβούλια

φορέων κοινωνικού περιεχομένου, η εμπλοκή τους σε ημερίδες και δραστηριότητες ανθρωποκεντρικού χαρακτήρα, η συμβολή τους στην προστασία του περιβάλλοντος και η παρουσία τους στα Μ.Μ.Ε. με σκοπό την ενημέρωση, την ευαισθητοποίηση και ανάπτυξη δράσης των πολιτών στην αντιμετώπιση θεμάτων.

Για τη συμπλήρωση των 50 χρόνων της Εκπαίδευσης στην Κοινωνική Εργασία, το Τμήμα διοργάνωσε διεθνές Συμπόσιο, το οποίο πραγματοποιήθηκε στο ΤΕΙ από 20 έως και 23 Νοεμβρίου 1996. Η συμμετοχή εκπαιδευτικών, επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών, προσκεκλημένων ομιλητών από χώρες της Ευρώπης και της Αμερικής και οι επιστημονικές ανακοινώσεις απέφεραν αξιόλογη γνώση και εμπειρία επιβεβαιώνοντας την ανάγκη επικοινωνίας και ανταλλαγής απόψεων όλων στα θέματα της Κοινωνικής Εργασίας. Ιδιαίτερη χαρά και συγκίνηση δημιούργησε στους εκπαιδευτικούς του Τμήματος η παρουσία πολλών αποφοίτων του, οι οποίοι ασκούν το έργο τους σε κάθε γωνιά της Ελλάδας, της Κύπρου, και όχι μόνο, και όπου με γνώμονα τις αρχές και τη δεοντολογία της κοινωνικής εργασίας προσφέρουν στο κοινωνικό σύνολο.

Ο επίλογος της αναδρομής στη δημιουργία και τη λειτουργία μιας εκπαιδευτικής μονάδας όπως αυτή του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας είναι σκόπιμο να εισάγει πεδία προβληματισμού σχετικά με τον επιστήμονα-άνθρωπο που αυτή φιλοδοξεί να διαμορφώσει. Στην αναζήτηση του 'μοντέλου' του Κοινωνικού Λειτουργού που θέλει να παράγει, τονίζεται ως απαραίτητη η διεπιστημονικότητα τόσο αναφορικά με το περιεχόμενο των σπουδών όσο και με τη μεθοδολογία. Απαιτούνται παράλληλα υπεύθυνες επιλογές που μέσα από αξιόπιστα προγράμματα σπουδών θα διασφαλίσουν τη συνέχεια και ανάπτυξη του κλάδου πέραν από άκαιρους ανταγωνισμούς συντεχνιακών συμφερόντων. Η επέκταση της εφαρμογής της Κοινωνικής Εργασίας σε πολλαπλά πεδία επιβάλλει την ταυτόχρονη διεύρυνση και αναβάθμιση της πρακτικής άσκησης καθώς και την παροχή εξειδικευμένων γνώσεων. Καθοριστικός όμως είναι και ο εφοδιασμός του σπουδαστή/στριας με εργαλεία κριτικής εφαρμογής – ανάλυσης και σύνθεσης που θα του επιτρέψουν την ευελιξία και την άμεση προσαρμογή και απόδοση σε όποιο πλαίσιο ενταχθεί επαγγελματικά.

Εξ άλλου, η εκπαίδευση στην Κοινωνική Εργασία δεν είναι ανεξάρτητη από την κρίση που διέρχεται συνολικά η κοινωνία και η παιδεία. Ο Κοινωνικός Λειτουργός καλείται να κινητοποιήσει, να επιλύσει συγκρούσεις, να προάγει την επικοινωνία και να συντελέσει στην πραγμάτωση του κοινωνικού συμβολαίου με σκοπό την ειρηνική συνύπαρξη. Τούτο επιφορτίζει τον φορέα εκπαίδευσής του με το χρέος να παραδώσει άριτους επιστήμονες αλλά και ακέραιους λειτουργούς.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

Το Πρώτο Συμβούλιο Καθηγητών της ΑΣΠΕ, του ΚΑΤΕ Πατρών

- Αθανασόπουλος Ευθύμιος, Διευθυντής ΑΣΠΕ
- Ζαγούρα-Κορνάρου Σταυρούλα, Προϊσταμένη Τμήματος Κοινωνικών Λειτουργιών
- Νάνου Κυριακή, Προϊσταμένη Τμήματος Αδελφών Νοσοκόμων

Οι πρώτοι εισαχθέντες στο Τμήμα Κοινωνικών Λειτουργιών Πάτρας και η επαγγελματική τους εξέλιξη έως το 2000.

- 1) Αλτάνης Παναγιώτης, Κοινωνικός Λειτουργός Νοσοκομείου ΚΑΤ, Αθήνα.
- 2) Βουτσίνος Ανδρέας, Νηπιαγωγός Κρατικού Παιδικού Σταθμού, Πάτρα.
- 3) Βογιατζή Αναστασία, Νηπιαγωγός Κρατικού Παιδικού Σταθμού, Σέρρες.
- 4) Γαϊπάνη Ρεγγίνα, Καθηγήτρια Εφαρμογών, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, ΤΕΙ Πάτρας.
- 5) Γεωργοπούλου Ζωίσα, Παιδαγωγός Κέντρου Παιδικής Μέριμνας Αρρένων "Σκαγιοπούλειο", Πάτρα.
- 6) Γιαννούλης Γεώργιος, Κοινωνικός Λειτουργός Κέντρου Εργαζομένων Νεότητας, Πάτρα.
- 7) Δελημήτρου Νικόλαος, Νηπιαγωγός Κρατικού Παιδικού Σταθμού, Πύργος.
- 8) Διαμαντόπουλος Θεόδωρος, Υπάλληλος ΟΤΕ, Πάτρα.
- 9) Ζαφειροπούλου Γεωργία, Καθηγήτρια Εφαρμογών, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, ΤΕΙ Πάτρας.
- 10) Κιούσης Ιωάννης, Διευθυντής Δ/σης Υγείας και Πρόνοιας, Ζάκυνθος.
- 11) Κορμάς Γεώργιος, Κοινωνικός Λειτουργός Εργοστασίου Βιομηχανίας Όπλων, Αίγιον.
- 12) Κοτανίδης Ιωάννης, Κοινωνικός Λειτουργός Ψυχολογικού Κέντρου Βορ. Ελλάδος, Θεσσαλονίκη.
- 13) Κωνσταντόπουλος Αναστάσιος, Νηπιαγωγός Κρατικού Παιδικού Σταθμού, Γιαννιτσά.
- 14) Κωσταρή Πηνελόπη, Νηπιαγωγός Κρατικού Παιδικού Σταθμού, Λάρισα.
- 15) Μίκροβα Ιωάννα, Κοινωνική Λειτουργός Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων, Πάτρα.
- 16) Παυλοπούλου Ερασμία, Νηπιαγωγός Κρατικού Παιδικού Σταθμού, Πάτρα.
- 17) Σκροπολίθα Κωνσταντίνα, Νηπιαγωγός Κρατικού Παιδικού Σταθμού, Πάτρα.
- 18) Σωτηροπούλου Βασιλική, Προϊσταμένη Τμήματος Κοινωνικών Λειτουργιών, Δ/ση Κοινωνικής Πρόνοιας, Πάτρα.
- 19) Τζούδας Δημήτριος, Κοινωνικός Λειτουργός Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων, Πάτρα.
- 20) Τυροβολάς Χρήστος, Ιδιοκτήτης Παιδικού Σταθμού.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

Αθήνα, 14 Νοεμβρίου 1988

Προς τον
Κύριο Γ. Παπανδρέου
Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων

ΘΕΜΑ: «Ίδρυση Πανεπιστημιακής Σχολής Κοινωνικής Εργασίας»

Κύριε Υπουργέ,

Πέρασαν ήδη 42 χρόνια από τον καιρό που ιδρύθηκαν Σχολές Κοινωνικής Εργασίας στην Ελλάδα. Από το 1983, με την πρωτοβουλία της παρούσας Κυβέρνησης, η εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών εντάχθηκε στα πλαίσια των Τ.Ε.Ι. Παρ' όλο ότι το βήμα αυτό υπήρξε σημαντικό, δεν έχει δοθεί καθοριστική απάντηση σ' ένα μεγάλο αριθμό εκπαιδευτικών αναγκών του κλάδου.

Η κοινωνική πολιτική στον τομέα της Κοινωνικής Πρόνοιας της σημερινής Κυβέρνησης είναι - ευτυχώς- προσανατολισμένη προς αναπτυξιακούς στόχους: προς την πρόληψη, την αποκατάσταση, την επανένταξη στο κοινωνικό σύνολο, προς την απελευθέρωση του ατόμου από την "ανάγκη" για να μπορέσει να δημιουργηθεί ένα καλύτερο επίπεδο ζωής και ένα ανθρωπινότερο κοινωνικό περιβάλλον.

Όλοι οι κοινωνικοί λειτουργοί καθώς και όσοι είναι ταγμένοι στο έργο της εκπαίδευσής τους, έχουν απόλυτη συναίσθηση της ευθύνης τους και αντιλαμβάνονται ότι οι γνώσεις που παίρνουν σήμερα δεν επαρκούν για να ανταποκριθούν σ' αυτή την πρόκληση. Επί σειρά ετών ζητούν την ίδρυση Πανεπιστημιακής Σχολής Κοινωνικής Εργασίας για τους εξής λόγους:

1. Για την απόκτηση ευρύτερης θεωρητικής κατάρτισης στις ανθρωπιστικές επιστήμες και στις επιστήμες της συμπεριφοράς.
2. Για την εμβάθυνση στις μεθόδους άσκησης της κοινωνικής εργασίας και στις τεχνικές εφαρμογής τους.
3. Για την εξειδίκευση σε τομείς άσκησης κοινωνικής εργασίας με την απόκτηση ειδικών γνώσεων στους τομείς αυτούς.

4. Για πλήρη θεωρητική κατάρτιση στον τομέα της έρευνας στην κοινωνική εργασία.
5. Για την πλήρη θεωρητική κατάρτιση στον τομέα της διοίκησης κοινωνικών υπηρεσιών.
6. Για την πλήρη θεωρητική κατάρτιση στον τομέα του κοινωνικού σχεδιασμού και της κοινωνικής πολιτικής.

Η κατάρτιση στους πάρα πάνω τομείς δεν είναι δυνατή μέσα στα πλαίσια μιας τριετούς εκπαίδευσης - όσο καλή και αν είναι αυτή. Οι επιπτώσεις έλλειψης ευρύτερης κατάρτισης είναι πολλές. Αναφέρουμε μερικές:

1. Η μη ικανοποιητική ποιότητα των προσφερομένων κοινωνικών υπηρεσιών. Υπάρχουν και μερικοί ζωτικοί τομείς που δεν έχουν αναπτυχθεί.
2. Η υποβαθμισμένη θέση που έχει σήμερα το επάγγελμα της Κοινωνικής Εργασίας. Παράλληλα υποβαθμίζεται και η σημασία που δίνει το Κράτος σ' αυτόν τον τομέα.
3. Η έλλειψη δυνατότητας προετοιμασίας εκπαιδευτικού προσωπικού. Η έλλειψη αυτή οδηγεί στο εξαιρετικά επικίνδυνο φαινόμενο να διδάσκονται στο μέλλον οι κοινωνικοί λειτουργοί από επιστήμονες "συναφών" επαγγελμάτων. Είναι επίσης επικίνδυνο για το μέλλον της εκπαίδευσης στην Κοινωνική Εργασία ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί θα πρέπει ν' αναζητήσουν στο εξωτερικό την απόκτηση τόσο των ουσιαστικών όσο και των τυπικών προσόντων που απαιτεί ο Νόμος.
4. Η αδυναμία απόκτησης μέσα στα πλαίσια του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος των τυπικών προσόντων που απαιτεί ο Νόμος για την ανάληψη διευθυντικών και επιτελικών αρμοδιοτήτων.
5. Η περαιτέρω υποβάθμιση του ρόλου του Έλληνα Κοινωνικού Λειτουργού σε σύγκριση με τον ρόλο των συναδέλφων του της "Ευρώπης των Δώδεκα", όπου με ταχύ ρυθμό η εκπαίδευση στην Κοινωνική Εργασία εντάσσεται σε Πανεπιστημιακά πλαίσια.

Κύριε Υπουργέ,

Θα θέλαμε να τονίσουμε ότι με την έλλειψη εκπαίδευσης Πανεπιστημιακού επιπέδου, το Κράτος στερείται των οργάνων εκείνων που θα μπορέσουν να υλοποιήσουν την κοινωνική του πολιτική στον τομέα της Πρόνοιας, να τον αναβαθμίσουν και να χειρισθούν αποτελεσματικότερα τα σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα, από θέση ισότιμη με άλλα επαγγέλματα.

Τα όσα εκθέσαμε παρά πάνω δεν αποτελούν ασφαλώς παρά μια σκιαγράφιση του θέματος. Γνωρίζουμε ότι έχετε ιδία γνώση της ανάπτυξης του τομέα της Κοινωνικής Εργασίας στο εξωτερικό. Πιστεύουμε ότι αποδίδετε την σημασία που πρέπει στην προετοιμασία επιστημόνων για μια εφαρμοσμένη επιστήμη αυτής της εμβέλειας. Παρακαλούμε να μας δώσετε τη δυνατότητα να

συναντηθούμε μαζί Σας για περαιτέρω μελέτη του θέματος της ίδρυσης Πανεπιστημιακής Σχολής Κοινωνικής Εργασίας, την οποία είχε εξαγγείλει πριν από μια πενταετία ο ίδιος ο κ. Πρωθυπουργός.

Θεωρούμε ότι το θέμα έχει πια ωριμάσει και έχει γίνει ζωτικό και επείγον.

Με τιμή,

Δρ. Χ. Μουζακίτης, Καθηγητής, Διευθυντής ΣΕΥΠ., Τ.Ε.Ι. Πάτρας

Ν. Παπαφλέσσα, Καθηγήτρια, Προϊσταμένη Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας, Τ.Ε.Ι. Αθήνας

Στ. Ζαγούρα, Επίκ. Καθηγήτρια, Προϊσταμένη Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας, Τ.Ε.Ι. Πάτρας